אבל אם עמדו שם בשעת נישואין ושמעו שבע ברכות אין מברכין שבע ברכות ואפילו בקעודה לאמורה. והרמ"ך כתב לפי קושית ההלכה ברכות חתנים בקעודה נמקנו וכיון שכן אין נכון שיפטור ברכות נישואין ברכות קעודה ומהגנו לברך ברכת חתנים בתוך הקעודה אע"פ שהיו כל הקהל בשעת נישואין ושמעו ברכת חתנים עכ"ל. וכ"כ הרא"ש אלא דאמרינן (ת.) רב אחי איקלע לבי רב כהנא יומא קמא ברך בלנו י"מ קעודה קמייתא ומיהו אם לא עמדו שם בשעת נישואין ושמעו שבע ברכות אין מברכין שבע ברכות ואפילו בקעודה לאמורה. והרמ"ך כתב לפי קושית ההלכה ברכות חתנים בקעודה נמקנו וכיון שכן אין נכון שיפטור ברכות נישואין ברכות קעודה ומהגנו לברך ברכת חתנים בתוך הקעודה אע"פ שהיו כל הקהל בשעת נישואין ושמעו ברכת חתנים עכ"ל. וכ"כ הרא"ש אלא דאמרינן (ת.) רב אחי איקלע לבי רב כהנא יומא קמא ברך בלנו י"מ קעודה קמייתא

ברכה זו שמוסיפין בבית חתנים היא ברכה אחרונה משבע ברכות של נישואין. במה דברים אמורים בשהיו האוכלים הן שעמדו בברכת נישואין ושמעו הברכות אבל אם היו האוכלין [ד] °אחרים שלא שמעו ברכות נישואין בשעת נישואין מברכין בשבילן אחר ברכת מזון שבע ברכות כדרך שמברכין בשעת נישואין והוא שיהיו עשרה וחתנים מן המנין:

יא* ואלו הם שבע ברכות וכו'. כך הם קלורות בגמרא שם (ת.) ורש"י והר"ן ז"ל האריכו בפירושן ולא לאיתי לאוקמן אלא להאריך:

* ע' שט"ע.

לשונות רבינו אברהם בן הרמב"ם

ה"י. אם היו האוכלין אחרים וכו'. בענין פנים חדשות בבית חתנים נראה מדבריכם שסברתם שמה שאמר אבא מארי זצ"ל בחיבור והוא שיהיו עשרה שיהיו פנים חדשות עשרה ואז יברכו שבע ברכות המזון. וזה שבוש, לפי שהוא ז"ל לא נתכוון באמרו והוא שיהיו עשרה אלא שיהיו הנאספים לברכה עשרה. שהרי אמר ז"ל וחתנים מן המנין, והחתנים אינם פנים חדשות. כללו של דבר כשנאספים לאכול בבית חתנים עשרה אע"פ שהחתנים בכלל המנין מברכים ברכת חתנים. ואם אין שם פנים חדשות מברכים אשר ברא ששון ושמחה וכו', ואם היו פנים חדשות בכלל העשרה מברכים שבע ברכות.

וכמה הם פנים חדשות, מקובל מאבא מארי ז"ל שהוא לא פחות משנים כי פנים לשון רבים, והפחות של רבים לפי ההלכה שנים לאומרם ז"ל מיעוט רבים שנים. וכך מבואר מן החיבור לאמרו ז"ל אבל אם היו האוכלים אחרים וכו' ומשמעות אחרים רבים ולכל הפחות שנים. וזולת אבא מארי זצ"ל סבורים שאפילו אחד שהוא פנים חדשות מברכים בגללו שבע ברכות. והוא זק"ל לא הסכים לזה: (תשו' ר"א בן הרמב"ם סי' פו מועתק מל"ע)

ויראה דבלבלות מוכר ליתן עם המנה הוא בבנדיו והיא בבגדיה דאבילות תמירא ליה מנדה וכמה מיבעיא לן בפ"ק דשבת (דף יג.) הדה מהו שיתנו אלא בעלה היא בבגדה והוא בבגדו ומהי דמסבו הכם לאיסורא דאיקרים הדה לאמה ראשו מ"מ באבילות דחמירא ליה מרי. אבל בקיבוב בגד ראשי להחמיר ואיילהביא דאיה שמותר ליתן עמו במנה מסוגיא דשמעתין דקאמר מאי לאו עמו במנה דלאו דוקא עמו במנה ממש דהא קתני וטפה מטהה דמשמע מטהה שהיא יפה עליה כדי לנהוג. עמו אבילות:

י [דף ח ע"א] תני בר קפרא בתולה נישאת בדביעי וכבעלת בחמישי הואיל וגמרה[ט] ברכה לדנים. ולאמה נישאת בחמישי וכבעלה בשני הואיל ואמרה בו ברכה לאדם

הגה"ה

*ומלאה לעבדים דאפי' הכי ליתא דברכת אדם עדיפא דגם בתולה לא מיבעיל עד יום שני בתחילת משנה אלא מעתה. מהרי"ם:

ותניא מפני מה אמרו אמה נישאת בחמישי וכבעלה בשני *שאם תהא אומר מיבעיל בחמישי לומר משכים לאומתו והולך שקרו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא אמה עמה שלשה ימים בחמישי בשבת וע"ש ושבת. ולחידוש שב"ד קבועין בכל יום דמשום ברכה לא סעד אלא לבעול ביום רביעי עד ליל חמישי משום ברכה. *) ובאלמנה נראה גם כן דטעמא דשקרו עיקר ולא קבעו לאלמנה זמן משום ברכה הילכך אם מלאכה הוא לא יצא אלא בחמישי ויבעל בשני בשבת ג). ומסיק [דף ז ע"א] והילכתא מוגר לבעול בשבת ד) ולא מייתינן שמא ישמוט בן שוף ואמא ממכיון למיעבד כעורתא בין בשבת בין במעלת שבת. ר' אמי שרי למיבעל בתחילה בשבת אמרי ליה רבנן והא לא כתיבה כתובה אמר להו אמפסוה מעלמיי כתובתא ה):

יא אמר רב הונא אמר ר' אבא בר זבדא אמר רב אחת בתולה ואחת אלמנה עשויה ברכה כל ז'. ודוקא אלמנה שנישאת לבחור אבל אלמנה שנישאת לאלמון אינה עשויה ברכה אלא יום אחד • אלא הא דתניא שקרו חכמים על בנות ישראל שיהא אמה עמה שלשה ימים אמר לו בבחור הא אמרת ז' ולו בלאלמון הא אמרת יום א' • איבעיא ליעמ בבחור ז' לברכה וג' לשמחה ואיבעיא ליעמ באלמון יום א' לברכה וג' לשמחה • ואלמון שבעה בתולה ז' לברכה וז' לשמחה ליכא בתולה דבעלי מו' לברכה וליכא אלמנה דבעלי מיום אחד:

יב [דף ז ע"ב] אמר רב נחמן אמר לי הונא מגון לברכת חתנים שיהא

הגה"ה

*ומיימוני פירש שם מוסיפ אלא שמע ברכת נישואין בשעת נישואין ע"כ: מרדכי:

אמר הקב"ה פנים חדשות בא לכאן ודרך הברכות בשבת שמחה ומנוחת ויש מקומות שאומרים אחר שיום התפלה מעין כל הקבל מת החתן עד כיצד ואומרים שם שבע ברכות ואומרים מפני שאלה כיון שם רוב הקבל ביום הנשי וביום השבת כולן מעיין שם • ושאלו לא רב אלא על מנהגם והשיב [ז] שאינו מהגם יפה אלא שאין איסור בדבר שהרי אמרו מברכין בעין התנים כל שבעה והוא שבאו פנים חדשות • וי"ל הא דמברכין ע"י פנים חדשות דסיים הוא לאחר שעורה. [ח] בגמ' שופרים (פרק יש הל' י"ל) יש נהגו רבותינו לומר בעוקר בעין התנים על הכוס בעבורה פנים חדשות כל שבעה וכן בערב קודם שעורה מברכין לאחר [דף ח ע"א] מאי מברך ר"ל יהודה שבכל ברא לכבודו ברוך יוצר האדם ברוך אשר יצר את האדם בצלמו בצלם דמות תבניתו והתקין לו ממנו בנין עדי עד בא"י יוצר האדם • שוש תשיש ותגל העקרה בקיבוץ בניה תהרה לתוכה בשמחה בא"י משמח ציון בבניה • שמח תשמח רעים האהובים כשמחך יצירך בגן עדן מקדם בא"י משמח חתן וכלה • בא"י אשר ברא ששון ושמחה חתן וכלה גילה רינה דילוג וחדוה וחלוה ושלום ורעות מהרה ה' אלהינו ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול מלהלות חתנים מחופתם ונערים ממשתה שירתם בא"י משמח חתן עם הכלה • רב אמי איקלע לרב אחא ביומא דנישואין [ט] מברך כולהו מכאן ואילך לא איכא פנים הדשות מברך כולהו ואי לא לשמשי שמחה בעלמא הוא ומברך. שהשמחה במעונו ואשר ברא • ויומא קמא ר"מ מעורה קמייתא דאמרינן בפסחים (דף ט.) ויומא קמא לא הלושו בחלבא דהייט כשורהא קמייתא ומיהו אם לא אכלו עד חצות מברכין משום דלא נרע מפנים חדשות כיון דאכלי לא אכלו בני החופה ובשבת דמברכין אף בשעורה אחרת אע"פ שביאיך ביום שבת דבכור יום עדיף ואינו כפנים חדשות אחרים

מיתיבי מברכין לברולה שבעה ולאלמנה יום אחד מאי לאו אפילו אלמנה שנשאת לברור לא לאלמן אבל לברור מאי שבעה אי הכי ליתני מברכין לברולה שבעה ולאלמנה שנשאת לברור שבעה ולאלמנה יום אחד מילתא פסיקתא קתני דליכא ברולה דבצרה משבעה וליכא אלמנה דבצרה מיום אחד: גופא אמר רב נחמן אמר לי הונא בר נתן תנא מנין לברכת חתנים בעשרה שנאמר *ויקח עשרה אנשים מזקני העיר ויאמר שבו פה ורבי אבהו אמר מהכא *במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל ורב נחמן בהאי קרא דרבי אבהו מאי דריש ביה מיבעי ליה לבהדיא היה ר"מ אומר *מנין שאפילו עוברים שבמעי אמן אמרו שירה על הים שנאמר במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל ואידך אם כן לימא קרא מבטן מאי ממקור על עסקי מקור ורבי אבהו בהאי קרא דרב נחמן מאי דריש ביה הרוא מיבעי ליה למידרש *עמני ולא עמונית מואבי ולא מואבית דאי סלקא דעתך לברכה לא סגיא דלאו זקנים ואידך אי סלקא דעתך למידרש לא סגיא דלאו עשרה אין לפרסומי מילתא *ובראמר ליה שמואל לרב חנא בגדתאה פוק ואיתי לי בי עשרה ואימא לך באנפיידו המוכה לעובר קנה והלכתא *המוכה לעובר לא קנה: חנו רבנן מברכין *ברכת חתנים *בבית חתנים ר' יהודה אומר אף בבית האירוסין מברכין אותה אמר אביי ובי'הודה שנו *מפני שמתייחד עמה תניא אידך מברכין ברכת חתנים בבית חתנים וברכת אירוסין בבית האירוסין ברכת האירוסין מאי מברך רבין בר רב אדא ורבה בר רב אדא תרוייהו משמיה דרב יהודה אמרי *בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו על העריות ואסרלנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות על די חופה וקדושין רב אחא בריה דרבא מסיים בה משמיה דרב יהודה *"בא" מקדש ישראל על ידי חופה וקדושין מאן דלא חתים מידי דהוה אברכת פירות ואברכת מצות וכאן דחתים מידי דהוה אקידושא: ת"ר מברכין ברכת חתנים בעשרה כל שבעה אמר רב יהודה *והוא שבאו פנים חדשות מאי מברך אמר רב יהודה *בא" אמ"ה שהכל

מברכין לבתולה שבעה. לקמן מפרש כשבאו פנים חדשות מברך טוען כל ימי המשתה ואי לא מברך חדא: **במקהלות ברכו אלהים ה'** ממקור ישראל. על ברכת מקור ערוך קבל והייטו עשרה כמו הקהל את העדה (במדבר כ) ואין הקהל בפחות מעדה ועדה עשרה תורה אור כדילפינן (ברכות דף כא:) מעדה מרגלים עד מתי לעדה הרעה הזאת ויהושע וכלב: **בגדתאה**. עיר שבבבל ומשם בגדת בפסק מדרש על רב אמרילת גאון היא מקרא: **המוכה**. מתנה על ידי אחר: **לעובר**. שבמעי אמו קנה: **בבית חתנים**. כשנכנסה לחופת נישואין: **אף בבית האירוסין**. כשמקדשה מברכין על ברכת חתנים כדמפרש: **אמר לביי ויהודה אמר** [הא דר"י ויהודה אמר] **שמתייחד עמה**. באירוסין כדי שיהא לו גם בה כדלקמן (דף יב.) לפיכך מברכין ברכת חתנים מתחלה דמצוה במוכה כעובר: **ותנו לו את פירותיה**. מדרבנן אגזרו על היחוד של פנויה ואף ארוסה לא הוכרו עד שיכנסו לחופה וברכה לדפריסים כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה ואדרבנן נמי מברכין ואינו ואסור לו כדלקמן בגר תושב (שנת דף כג.): **והסיר לו**. לא כשהיו הנשואות לו על ידי חופה וקידושין: **מברכה פירות**. טרם פדי הבן: **ברכם מעוז**. על המחיצה ועל המילה דכיון דכולה מילה הוא ואין הפסק ביניהם בעינים לא בעינא הקומה כדאמר בערבי פסחים (פסחים דף קה.) ברכם המות מעמת מלי מעוז דכולה מילה הוא נמי כולה הוא: **מידי דסוף לקידושא**. כיון דבלאו קדושה הוא לקידוש הוא מתמיך בה כי הוא דבהיתא מתמיך מעוז דיש בה הפסק כגון כי הוא יום חתנה למקולי קודש: **ומה שבאו**. אל המשתה: **פנים חדשות**. בכל יום אלה היו אם לאמצע: **מאי מברך אמר רב יהודה כו'**. גרלה בעניני סדר ברכות מבלבלו על עסקי הוצ הוא אלא מאחר ילר ואילך שאותה ברכה מתחלת לדבר בעניהם אחר ילר אם כאלה מדבר בזכר והתקין

ודוא דקדוק בברכת אירוסין: **רבי** יהודה אומר אף בבית האירוסין מברכין אותה מפני שמתייחד עמה. ואמרי' כלה בלא ברכה לאסורה לבעלה כנדה ואפי' בא פעמים בה עליה אלא אם כן הופה עושין ברכה מתחלה כדי שתהא כלה בברכה: **מאן** דלא חתים מידי דהוה אברכת פירות. שלין בה אריכות ואלא אמי הוא אחרוכה ולא דמי לקידושא דאריך אפי ומלן דחתים מידי דהוה לקידושא דחתים בה מטוב דאריך והאי אמי חסיבא לאריכה ומה שפירש בקונטרס דמשום דבלאו קדושה היא מתמיך בה כמו בקידושא היא נראה ק"ן מאן דלא חתים בה מאי שבאו פנים חדשות. תוס' דפנים חדשות לא הוי מתמיך בה: **ודוא** שבאו פנים חדשות. תוס' דפנים חדשות לא הוי מתמיך בה אלא אם כן הוא בגדה מזמור שיר ליום השבת אמר הקב"ה פנים חדשות בא לכאן אמר שירה הוא מי מרגלין לכבוד השבת בשמחה ובכעולה:

מהכל

מברכין בתולה שבעה. לקמן מפרש כשבאו פנים חדשות מברך טוען כל ימי המשתה ואי לא מברך חדא: **במקהלות ברכו אלהים ה'** ממקור ישראל. על ברכת מקור ערוך קבל והייטו עשרה כמו הקהל את העדה (במדבר כ) ואין הקהל בפחות מעדה ועדה עשרה תורה אור כדילפינן (ברכות דף כא:) מעדה מרגלים עד מתי לעדה הרעה הזאת ויהושע וכלב: **בגדתאה**. עיר שבבבל ומשם בגדת בפסק מדרש על רב אמרילת גאון היא מקרא: **המוכה**. מתנה על ידי אחר: **לעובר**. שבמעי אמו קנה: **בבית חתנים**. כשנכנסה לחופת נישואין: **אף בבית האירוסין**. כשמקדשה מברכין על ברכת חתנים כדמפרש: **אמר לביי ויהודה אמר** [הא דר"י ויהודה אמר] **שמתייחד עמה**. באירוסין כדי שיהא לו גם בה כדלקמן (דף יב.) לפיכך מברכין ברכת חתנים מתחלה דמצוה במוכה כעובר: **ותנו לו את פירותיה**. מדרבנן אגזרו על היחוד של פנויה ואף ארוסה לא הוכרו עד שיכנסו לחופה וברכה לדפריסים כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה ואדרבנן נמי מברכין ואינו ואסור לו כדלקמן בגר תושב (שנת דף כג.): **והסיר לו**. לא כשהיו הנשואות לו על ידי חופה וקידושין: **מברכה פירות**. טרם פדי הבן: **ברכם מעוז**. על המחיצה ועל המילה דכיון דכולה מילה הוא ואין הפסק ביניהם בעינים לא בעינא הקומה כדאמר בערבי פסחים (פסחים דף קה.) ברכם המות מעמת מלי מעוז דכולה מילה הוא נמי כולה הוא: **מידי דסוף לקידושא**. כיון דבלאו קדושה הוא לקידוש הוא מתמיך בה כי הוא דבהיתא מתמיך מעוז דיש בה הפסק כגון כי הוא יום חתנה למקולי קודש: **ומה שבאו**. אל המשתה: **פנים חדשות**. בכל יום אלה היו אם לאמצע: **מאי מברך אמר רב יהודה כו'**. גרלה בעניני סדר ברכות מבלבלו על עסקי הוצ הוא אלא מאחר ילר ואילך שאותה ברכה מתחלת לדבר בעניהם אחר ילר אם כאלה מדבר בזכר

מברכין לבתולה שבעה [ב"ב קמ"ב] **ממקהלות ברכו אלהים ה'** [תהלים כ"ח] **ממקור ישראל**. [דברים ל"ג] ותורה אור כדילפינן (ברכות דף כא:) מעדה מרגלים עד מתי לעדה הרעה הזאת ויהושע וכלב: **בגדתאה**. עיר שבבבל ומשם בגדת בפסק מדרש על רב אמרילת גאון היא מקרא: **המוכה**. מתנה על ידי אחר: **לעובר**. שבמעי אמו קנה: **בבית חתנים**. כשנכנסה לחופת נישואין: **אף בבית האירוסין**. כשמקדשה מברכין על ברכת חתנים כדמפרש: **אמר לביי ויהודה אמר** [הא דר"י ויהודה אמר] **שמתייחד עמה**. באירוסין כדי שיהא לו גם בה כדלקמן (דף יב.) לפיכך מברכין ברכת חתנים מתחלה דמצוה במוכה כעובר: **ותנו לו את פירותיה**. מדרבנן אגזרו על היחוד של פנויה ואף ארוסה לא הוכרו עד שיכנסו לחופה וברכה לדפריסים כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה ואדרבנן נמי מברכין ואינו ואסור לו כדלקמן בגר תושב (שנת דף כג.): **והסיר לו**. לא כשהיו הנשואות לו על ידי חופה וקידושין: **מברכה פירות**. טרם פדי הבן: **ברכם מעוז**. על המחיצה ועל המילה דכיון דכולה מילה הוא ואין הפסק ביניהם בעינים לא בעינא הקומה כדאמר בערבי פסחים (פסחים דף קה.) ברכם המות מעמת מלי מעוז דכולה מילה הוא נמי כולה הוא: **מידי דסוף לקידושא**. כיון דבלאו קדושה הוא לקידוש הוא מתמיך בה כי הוא דבהיתא מתמיך מעוז דיש בה הפסק כגון כי הוא יום חתנה למקולי קודש: **ומה שבאו**. אל המשתה: **פנים חדשות**. בכל יום אלה היו אם לאמצע: **מאי מברך אמר רב יהודה כו'**. גרלה בעניני סדר ברכות מבלבלו על עסקי הוצ הוא אלא מאחר ילר ואילך שאותה ברכה מתחלת לדבר בעניהם אחר ילר אם כאלה מדבר בזכר

גליון הש"ס גמ' ברכה חתנים בבית חתנים. עי' מוקה כה ע"ב תד"ה לתן שמתה:

תוספות רי"ד א"ר נחמן א"ר הונא תנא מנין לברכת חתנים שהוא בעשרה שנאמר ויקח עשרה אנשים מזקני העיר. ת"ל אבהו אמר במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל. מי' מ"ג בשעה שאחה מברך על המקור משום מרחב ורבינו אשה קדולה. א"ר יוסף הלוי הני ו' ברכות דמברכים בבית חתנים בין בשעת הכנסה בין בשעת השאה בראיכא פנים הדשות בין אשר ברא. בלילא פנים חדשות לא מברכינן לה אלא בעשרה. דאר"י. א"י מברכין ברכת חתנים בעשרה כל ו' ברכות מן המנין. ואשר ברא כיון דמברכת חתנים הוא לא מברכין לה בלילא אלא פנים חדשות אלא בעשרה. ואינו ל"ל דכל הוא דאמרי ברכת חתנים לא משמע אלא ו' ברכות אלא אשר ברא בלחר הכי אמרינן ברכת חתנים כל ו'. אמר רב יהודה והוא שבאו פנים חדשות. אלמא לא מקריינא ברכת חתנים אלא ו' ברכות. דוא אשר ברא בלחר לא בעינא פנים חדשות. ולכך כי אר"י מברכין ברכת חתנים בעשרה כל ו' על ו' ברכות קאמר ובראיכא פנים חדשות. אבל אשר ברא ל"ל כיון שהוא עיקר ברכת חתנות שהיא לברכה בכל יום אפילו אם אכל הנאתן יתיר חייב לאשתו. בפ"ה (הרב פוסק (כר') [נשם רבינו] יחקק הלוי האמ' ברכת אשר ברא לבדו ברכה עשה.) ת"ל

[יבמות נב.]

[ב"ב קמב.]

[יבמות סט. וש"נ]

[יבמות סז. ב"ב קמב. זבחים נב.]

[ברכות ג.]

מהכל

מברכין ברכת חתנים בבית חתנים ר"י אומר אף בבית האירוסין מברכין אותן. אמר אביי ובי'הודה שנו מפני שמתייחד עמה. פי' בחדרה הי' מיוחדים אותם משעת אירוסין כדי שיהא לבו בה. ולפיכך מברכים אותם ברכת נישואין ומברכים לדר בשאר כמות ותנאה ולא נקראת אשתו אלא בשמתחתנים אותה לו לשם נשואין. דפסיה קנה שהיה אשתו לכל דבר ולא ו' ברכות הי' לא בעבורי אלא שיהא מחבר להיחוד עמה. וכן דרך קדושת מצוה שמברכים ו' ברכות משעת אירוסין ומן הדבה. ואח"כ מומרים אותה לו לשם נשואין. וס"ה תנן בפרקין לקמן. הנין מן הארוסה שבדרה. שאע"פ שהו מברכים ברכת אירוסין אבהי אדוסה קרי לה עד שיקדשנה לו לשם נשואין וכ"ל שכיון שכיון ו' ברכות משעת אירוסין אמר עוד ברכה בשעת נשואין. ומ